

PEDAGOJİK FORMASYON ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİĞE İLİŞKİN ÖZ-YETERLİK VE METAFORİK ALGILARI: MERSİN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ¹

Halil Erdem ÇOCUK

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, halilerdemcocuk@gmail.com

Gürol YOKUŞ

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, gurolyokus@gmail.com

Işıl TANRISEVEN

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, isiltanriseven77@gmail.com

Özet

Bu çalışmada formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algılarını, "formasyon eğitimi ve öğretmenlik" kavramlarına ilişkin metaforik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Tschannen-Moran ve Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılan "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca, formasyon öğrencilerine "öğretmenlik ve formasyon eğitime" ilişkin metaforik algılarını belirlemek amacıyla iki soru sorulmuştur. Çalışma kapsamında toplam 381 pedagojik formasyon öğrencisine ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik düzeyinin yüksek olduğu, öz-yeterlik düzeylerinin cinsiyete ve yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği, bölümlere göre ise anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca formasyon eğitimi alan öğrencilerin öğretmenlik mesleği ile ilgili ürettikleri metaforlarının çoğunun olumlu olduğu; ancak formasyon programıyla ilgili ürettikleri metaforların çoğunun da olumsuz olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen yetiştirme, Formasyon eğitimi, Özyeterlik algısı, Metaforik algı.

PEDAGOGICAL FORMATION STUDENTS' SELF-EFFICACY AND METAFORIC PERCEPTIONS RELATED TO TEACHING PROFESSION

Abstract

In this study, it is aimed to identify formation students' self-efficacy about teaching and their metaforic perceptions related to formation program and teaching profession. For this purpose, survey method has been preferred. "Teaching Self-Efficacy Scale" has been used as data collection tool which was developed by Tschannen-Moran and Hoy (2001). Its Turkish validity and reliability study has been conducted by Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005). Also, in order to determine metaforic perceptions toward "teaching and profession", formation students were asked to complete two questions. Within scope of this study, 381 pedagogical formation students have been reached. When the findings of study are analyzed, it is observed that students who receive formation education display high self-efficacy levels about teaching. While gender and age don't make significant difference in self-efficacy levels, the department does. Also, after looking at metafors of students who receive formation education, it is identified that most of their metafors about teaching profession are positive but most of their metaphors about formation programs are negative.

Key Words: Teacher Training, Formation Program, Self-Efficacy Perception, Metaphoric Perception.

¹ II. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Eğitim sisteminin amacına ulaşması, sistemin en önemli ögesi olan öğretmenlerin nitelikli bir şekilde yetişmesi ile mümkün olabilir. Ülkemizde tarihsel süreç içerisinde öğretmen yetiştirme sürecinde farkı uygulamalara yer verilmiştir. Türkiye’de öğretmen yetiştirme görevi aslen 1982’de Eğitim Fakültelerine verilmiş olmakla birlikte Yüksek Öğretim Kurumu tarafından öğretmenlik sertifika programları konusunda 97, 39 ve 2761 sayılı kararla birçok kez yapılandırmaya gidilmiştir (YÖK, 1998). Gerçekleştirilen yapılandırmalar pedagojik formasyon programıyla ilgili pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. İlk sorun daha 1982’de pedagojik formasyon programına ilişkin yapılan düzenlemenin üzerinden 3 yıl geçmeden Milli Eğitim Bakanlığı’nın, YÖK’e öğretmenlik formasyonu programının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmesiyle başlamıştır (Yenilmez ve Ata, 2012). Daha sonra YÖK, 1997-1998 eğitim yılında öğretmenlik sertifika programlarını uygulamadan uzak, içerik ve süre açısından yetersiz olduğunu ileri sürerek kapatmış, eğitim süresinin eğitim fakültesi öğrencileri için 3,5+1,5 yıl, fen-edebiyat fakültesi mezunları için 4+1,5 yıl olmak üzere iki şekilde yürütülmesine karar vermiştir (YÖK, 1998). Daha sonra ise YÖK genel kurulunun 2010 yılında aldığı karar ile yeni bir uygulama başlatılmış ve fen-edebiyat fakülteleri son sınıf öğrencileri de dahil edilerek pek çok farklı bölümden mezun öğrencilere belirlenen alanlarda öğretmenliğe başvuru yapma hakkı tanınmıştır (ÖSYM, t.y.). Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 5 Nisan 2012’de formasyonu bir kez daha kaldırmış ancak sonrasında tekrar devam kararı almıştır. Eğitim fakültesi dışındaki mezunların kısa sürede pedagojik formasyon eğitimi almaları sonucu öğretmenlik mesleği için yeterli sayılmalarının öğretmen yetiştirme sürecinin her zaman tartışılan bir konu olmasına yol açtığı düşünülmektedir. Pedagojik formasyon sürecinin çeşitli boyutlarının bilimsel yollardan irdelenmesinin, yapılan bu tartışmalara daha pedagojik bir yaklaşım kazandırabilir. Bu bağlamda pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının bilgi, beceri ve deneyim bakımından kendilerini, öğretmenlik mesleğini algılama biçimlerinin değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının nitelikli bir öğretim yapmasında önemli değişkenlerden biri “öğretmen öz-yeterlik algısı”dır. Öz-yeterlik algısı, bireylerin hayatlarını etkileyecek olaylar üzerinde önemli ölçüde performansta bulunabilme yeteneklerine ilişkin inançları ile ilgilidir (Bandura, 1994). Öz-yeterlik algısı yüksek olan bireylerin, girişimde buldukları herhangi bir işte azami çaba gösterecekleri, süreç içinde karşılaştıkları olumsuzluklarda pes etmeden gayret gösterecekleri, ısrarlı ve sabırlı olacakları çeşitli çalışmalarda dile getirilmektedir (Aşkar ve Umay, 2001; Bandura, 1993; Tschannen –Moren, Woolfolk Hoy ve Hoy, 1998). Öz-yeterlik algısını besleyen kaynakları ise Aşkar ve Umay (2001) bireyin kendi kişisel deneyimleri, başkalarının deneyimleri (model alma yoluyla), sözel ikna ve duygusal durum (korku, kaygı ve stres baş etme) olarak belirtmişlerdir. Eğitim alanında ise öz-yeterlik algısının öğretmen etkinliklerindeki bireysel farklılıkları açıklamak amacıyla kullanılabileceği ve öğretmen davranışını anlama ve

geliştirmede önemli katkılar sağlayacağı da bildirilmektedir (Berkant ve Ekici, 2007). Pajares'e (1997; aktaran Uygur 2010) göre düşük öz-yeterlik algısına sahip öğretmenler, sınıf içinde öğretmen kontrolünü ön planda tutan, katı davranış anlayışını benimseyen, olumsuz yaptırımlarla öğrencileri gözetim altında tutan bir yapıya yönelmekte ve öğrencilerinin gelişmesini engellemektedirler. Yüksek öz-yeterlik algısına sahip öğretmenler ise, öğrencilerine kendi tecrübeleri ile rehberlik ederek iç kontrol sağlamayı öğretmekte ve öğrencilerini geliştirmektedirler. Literatür ışığında öğretmen adaylarının yüksek öz-yeterlik algısına sahip olmalarının etkin bir öğrenme-öğretme süreci için önemli olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini algılama biçimlerini değerlendirmenin önemli yollarından biri de metaforlara başvurmaktır. Metafor, sözcüklerin birtakım benzerlikler içerisinde diğer başka anlamlarla ilişki kurup kişilerde derin sembolik anımsanmalar yaratmasıdır. Ayrıca metaforlar anlamsız gibi görünen nesnel gerçeklikten belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmaya ve "bilmeye" de olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Metaforun gerçekleşebilmesi için Botha (2009) öğrencinin sadece o şeyi bilmesinin yetmediğini, etkin bir şekilde keşfetme eyleminde bulunduğunu, ilişkilendirilmiş ortak noktaları açıkladığını ve metaforla yeni anlam alanları yarattığını belirtmiştir. Metaforları basit birer benzetme aracı olarak düşünmek çok yanıltıcıdır. Mert (2013) özellikle karmaşık ve üst düzey kavram ve terimlerin öğrenimi sürecinde, soyut kavramların somutlaştırılmasında ve görselleştirilmesinde metaforların son derece önemli olduğunu ifade etmiştir. Botha (2009) metaforun sahip olduğu pedagojik rollerle ilgili bir liste derlemiş ve metaforların "eğitim politikalarının üretimine ("banka, ticarethane", "eşit maraton" olarak eğitim metaforu gibi); öğretim sürecine (orkestra yönetme, durumu idare etme, rehberlik etme ya da öğretim yapma gibi); deneysel anlamda ihtiyaç belirlemeye (sarmal model ya da doğrusal model gibi); öğreticilik boyutunda öğretim tekniklerini belirlemeye (drama tekniği ve rol oynama gibi); öğretmenlerin öğretim eylemlerinin kalitesini belirlemeye (şair, bahçıvanlık, sanatçılık, polis, eğitimci, bilim insanı, koç, araştırmacı, heykeltıraş gibi); öğrenme sürecinin öğrenci tarafından nasıl görüldüğünü belirlemeye (sünger, filtre ve kevgir gibi), konu alanının içeriğinin karakteristiğini belirlemeye (sistem, mekanizma ve organizma); iletişim aracı olmaya; okulun doğasını anlamaya (aile, fabrika gibi)" katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Bu noktadan hareketle formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ve formasyon programına ilişkin metaforlarının belirlenmesinin öğretmen yetiştirmenin niteliğini anlama adına önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

Formasyon eğitimi bağlamında alan yazında bazı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar daha çok formasyon öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Eraslan ve Çakıcı, 2011; Kartal ve Afacan, 2013; İlhan, Sevinç ve Arı, 2013); başarı yönelim düzeyleri (İzci ve Koç, 2012); sınıf yönetimi algıları (Yaman, 2010); formasyona ilişkin görüşleri (Kaya, Hürüroğlu, Keser ve Horoz, 2011) üzerinedir. Öz-yeterlik algılarını belirlemeye yönelik sınırlı sayıda

çalışmada ise pedagojik formasyon öğrencilerinin öz-yeterlik algıları farklı değişkenler açısından incelenmiştir (Elkatmış, Demirbaş ve Ertuğrul, 2013; Ilgaz, Bülbül ve Çuhadar, 2013; Uysal ve Kösemen, 2013). Alan yazında metaforik çalışma anlamında formasyon öğrencilerinin örnekleme alındığı sadece bir çalışmaya rastlanmıştır. DüNDAR ve Karaca, (2013) çalışma sonucunda elde ettikleri kategorileri “Bilgi Kaynağı Olarak Formasyon; İkinci Bir Şans Olarak Formasyon; Bir Zorunluluk Olarak Formasyon; Karanlık Bir Yol Olarak Formasyon; İşkence Aracı Olarak Formasyon; Depresyon Kaynağı Olarak Formasyon; Bir Çelişki Olarak Formasyon” olarak adlandırılmıştır. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik düzeylerinin, öğretmenliğe ve formasyona ilişkin metaforlarının detaylı incelenmesinin öğretmen yetiştirme sürecinin niteliğini belirleme adına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada ise önceki araştırmalardan farklı olarak formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algılarını, “formasyon eğitimi ve öğretmenlik” kavramlarına ilişkin metaforik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaca dayalı olarak çalışmanın alt problemleri aşağıda yer almaktadır:

1. Formasyon öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik algıları ne düzeydedir?
2. Formasyon öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik algıları “cinsiyet, bölüm ve yaş” değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Formasyon öğrencilerinin “öğretmenliğe” ilişkin belirttikleri metaforlar nelerdir?
4. Formasyon öğrencilerinin “formasyon eğitim”ine ilişkin belirttikleri metaforlar nelerdir?

Yöntem

Formasyon öğrencilerinin “öğretmen öz-yeterlik ve metaforik algılarına” ilişkin görüşlerini belirlenmeyi amaçlayan çalışma tarama yöntemine dayanmaktadır. Tarama araştırması, bir grubun belli özelliklerini belirlemek amacıyla verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalardır (Büyüköztürk ve ark., 2013). Bu çalışma kapsamında örneklem grubuna ait özellikler betimlenmeye çalışıldığı için tarama araştırması kullanılmıştır. Pedagojik formasyon programına ilişkin değerlendirmeler farklı açılardan ölçülerek tespit edilerek çalışılmış, bu amaçla çalışma grubuna ilişkin özellikler ölçek ve açık uçlu soru aracılığıyla ölçülmüştür.

Örneklem

Bu çalışmaya 2013-2014 öğretim yılında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon programına kayıt yaptıran öğrenciler içerisinden gönüllü olanlar katılmış, bu kapsamda örneklem, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Toplam 399 pedagojik formasyon öğrencisine ulaşılmıştır. Uç değer ve normallik analizleri

sonucunda 381 formasyon öğrencisinin katılımıyla çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan formasyon öğrencilerinin 128'i kız, 253'ü ise erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 129'u Matematik-Fen Bilimleri bölümlerinde; 252'i ise Sosyal Bilimler bölümünde eğitim görmüşlerdir. Matematik-Fen Bilimleri Bölümü altında 144 Edebiyat, 86 Matematik bölümü öğrencisi; Sosyal Bilimler altında ise 52 İngilizce, 28 Kimya, 24 Biyoloji, 27 Tarih, 25 Felsefe ve Sosyoloji ve 13 Görsel Sanatlar Takı Tasarım bölümü öğrencisi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan formasyon öğrencilerinden 24 kişi 22 yaşında olduğunu, 73 kişi 23 yaşında olduğunu, 99 kişi 24 yaşında olduğunu, 71 kişi 25 yaşında olduğunu, 55 kişi 26 yaşında olduğunu, 20 kişi 27 yaşında olduğunu ve 57 kişi ise 28 yaş ve üstü olduklarını belirtmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Tschannen-Moran ve Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılan ve öğretmenlerin öz yeterliklerini nasıl algıladıklarını betimlemeye çalışan, "Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Çapa ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan uyarlama çalışmasında, geçerlik çalışmaları kapsamında doğrulayıcı faktör analizi ve Rasch ölçme modeli kullanılmıştır. Yapılan Rasch analizi sonucunda bütün maddelerin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ise ölçeğin, Tschannen-Moran ve Hoy (2001) tarafından önerilen üç faktörlü yapıyı sahip olduğunu destekleyen uyum iyiliği indeksi değerleri bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları; "öğrenci katılımını sağlama" faktörü için ".82", "sınıf yönetimi" faktörü için ".84", "öğretim stratejileri" faktörü için ".86" ve ölçeğin geneli için ".93" olarak bulunmuştur. Bu çalışma için yapılan güvenilirlik analizi sonucu ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır. Türkçeye uyarlaması yapılan öz-yeterlik ölçeği her bir faktörde 8 madde olmak üzere toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Dokuz dereceden oluşan ölçme aracına verilen cevaplar "yetersiz" ve "çok yeterli" dereceleri arasında yer almaktadır (Çapa ve ark.). Ölçme aracından alınan toplam puanların yüksek olması öğretmen öz-yeterliğinin yüksek olması anlamını taşımaktadır.

Formasyon öğrencilerinin "öğretmenlik ve formasyon eğitimine" ilişkin metaforik algılarını belirlemek amacıyla onlara,

"Öğretmenlik gibidir, çünkü" ve "Formasyon eğitimi gibidir, çünkü "cümlelerini yazılı olarak tamamlamalarını gerektiren iki soru sorulmuştur. Oluşturulan sorular iki uzman görüşüne sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği'nden elde verilerin istatistiksel çözümleri SPSS17.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algıları, elde edilen verilerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri incelenerek analiz edilmiştir. Formasyon öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik algılarının farklı değişkenlere göre incelenmesinde öncelikle bağımlı değişkenlerin Manova analizi sayıtlarını karşılayıp karşılamadığı araştırılmış, değişkenle ilişkin varyans-kovaryans matrislerinin homojen olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle öğretmen öz-yeterliğinin cinsiyete ve bölümlere göre incelenmesinde bağımsız gruplar için t-testi; yaş değişkenlerine göre incelenmesinde ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ve formasyon eğitimine ilişkin metaforlarının incelenmesi ise içerik analizi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla elde edilen verilerin (1) adlandırma aşaması, (2) eleme aşaması, (3) kategori geliştirme aşaması, (4) geçerlik ve güvenilirliğin sağlanma aşaması (5) frekansların hesaplanma ve yorumlanma aşamaları izlenmiştir. Bu araştırmanın nitel boyutunun geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla veri seti ayrıntılı biçimde incelenmiş; tüm veriler, bulgularda, hem nicel hem de nitel olarak bir arada verilmiştir. Daha sonra ise güvenilirliği sağlamak için oluşturulan metafor tablosu ile kategoriler 2 uzman görüşüne sunularak karşılaştırılmış, karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994:64) formülü (Güvenirlik = görüş birliği /görüş birliği +görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması sonucu %91'dir.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan "Formasyon öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik algıları ne düzeydedir?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algıları

	N	X	ss	En düşük puan	En yüksek puan
Öğrenci Katılımı	381	55,69	,34	40	72
Öğretim Stratejileri	381	56,33	,35	38	72
Sınıf Yönetimi	381	55,82	,36	37	72
Toplam	381	167,83	,93	120	216

Tablo 1 incelendiğinde formasyon öğrencilerinin hem öz-yeterlik toplam puan ortalaması (X=167,83) hem de diğer alt boyutlarda [Öğrenci Katılımına Yönelik Öz-yeterlik (X=55,69); Öğretim Stratejilerine Yönelik Öz-yeterlik (X=56,33); Sınıf Yönetimine Yönelik Öz-yeterlik (X=55,82)] ortalama üstü puana sahip oldukları gözlenmiştir. Tablo 1'e göre genel ve alt boyutlarda ortalamaya eşit ve ortalama altında kalan öğrenci sayısı azdır. Aritmetik ortalama değerleri incelendiğinde

öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algılarının yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problem cümlesi olan “Formasyon öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik düzeyleri “cinsiyet, bölüm ve yaş” değişkenlerine göre manidar bir farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4’te yer verilmiştir. Tablo 2’de formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algılarının cinsiyete göre T-testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 2. Formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algılarının cinsiyete göre T-testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	X	ss	t	sd	P
Öğrenci Katılımı	Kız	128	56,22	6,96			
	Erkek	253	55,42	6,46	1,118	379	,264
Öğretim Stratejileri	Kız	128	56,95	7,33			
	Erkek	253	56,02	6,64	1,244	379	,214
Sınıf Yönetimi	Kız	128	56,59	7,57			
	Erkek	253	55,43	6,77	1,520	379	,129
Toplam	Kız	128	169,77	169,77			
	Erkek	253	166,84	166,84	1,478	379	,140

*p<0.05 düzeyinde anlamlı

Tablo 2’ye göre kız öğrencilerin öğretmenlik öz-yeterlik toplam puanları (\bar{X} =169.77), erkek öğrencilerin öğretmenlik öz-yeterlik toplam puanlarına (\bar{X} =166.84) göre daha yüksektir. Buna karşın formasyon öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik toplam puanında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir [t=1.478, p>.05]. Bununla birlikte Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlik öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutlarından Öğrenci Katılımına Yönelik Öz-yeterlik [t=1,118, p>.05]; Öğretim Stratejilerine Yönelik Öz-yeterlik [t=1,244, p>.05] ve Sınıf Yönetimine Yönelik Öz-yeterlik [t=1,520, p>.05] puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Formasyon öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik algılarının bölümlere göre T-testi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Formasyon öğrencilerinin Öğretmenlik Öz-yeterlik Algılarının Bölümlere Göre T-Testi Sonuçları

	Bölüm	n	x	ss	t	sd	P
Öğrenci Katılımı	Mat-Fen Bilimleri	130	54,04	6,85		3,514	379 ,000
	Sosyal Bilimler	251	56,53	6,37			
Öğretim Stratejileri	Mat-Fen Bilimleri	130	55,64	6,99		1,411	379 ,159
	Sosyal Bilimler	251	56,69	6,81			

Sınıf Yönetimi	Mat-Fen Bilimleri	130	54,75	6,87	2,132	379	,009
	Sosyal Bilimler	251	56,37	7,11			
Toplam	Mat-Fen Bilimleri	129	164,43	18,88	2,630	379	,009
	Sosyal Bilimler	251	169,58	17,72			

Tablo 3 incelendiğinde formasyon öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik toplam puanında bölüme göre $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir [$t=2,630$, $p < .01$]. Sosyal bilimler alanındaki formasyon öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik toplam ortalama puanları ($\bar{X} = 169,58$) mat-fen grubu formasyon öğrencilerinin ($\bar{X} = 164,43$) ortalama puanlarına göre daha yüksektir. Ayrıca Öğrenci Katılımına Yönelik Öz-yeterlik [$t=3,514$, $p < .05$] ve Sınıf Yönetimine Yönelik Öz-yeterlik [$t=2,132$, $p < .05$] alt boyutlarında matematik-fen bilimleri lehine $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklar saptanmıştır. Alt boyutlardan sadece Öğretim Stratejilerine Yönelik Öz-yeterlik puanında bölüme göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir [$t=1,411$, $p > .05$]. Eğitim fakültesinde formasyon öğrencilerinin yaşa göre öğretmenlik öz-yeterlik algıları tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Eğitim Fakültesinde Formasyon Öğrencilerinin Yaşa Göre Öğretmenlik Öz-yeterlik Algıları Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Öğrenci Katılımına Yönelik Öz-yeterlik	Gruplar Arası	279,002	6	46,500	1,055	,389
	Grup İçi	16435,974	373	44,064		
	Toplam	16714,976	379			
Öğretim Stratejilerine Yönelik Öz-yeterlik	Gruplar Arası	522,058	6	87,010	1,858	,087
	Grup İçi	17464,826	373	46,823		
	Toplam	17986,884	379			
Sınıf Yönetimine Yönelik Öz-yeterlik	Gruplar Arası	65,569	6	10,928	,216	,972
	Grup İçi	18912,294	374	50,568		
	Toplam	18977,864	380			
Öğretmen Öz-yeterlik Toplam	Gruplar Arası	2007,281	6	334,547	1,003	,423
	Grup İçi	124765,969	374	333,599		
	Toplam	126773,249	380			

Tablo 4' incelendiğinde yaşa göre öğretmenliğe ilişkin öz-yeterlik algısının ölçek toplamı ve faktörleri bazında anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F=1.003$, $p > .05$). Araştırmanın üçüncü alt problemi formasyon öğrencilerinin "öğretmenliğe" ilişkin belirttikleri metaforların neler olduğuna yöneliktir. Tablo 5'te Formasyon Öğrencilerin "Öğretmenliğe" ilişkin metaforları, kategoriler halinde sunulmuştur.

Tablo 5. Formasyon Öğrencilerin “Öğretmenliğe” ilişkin Metaforları

KATEGORİLER	METAFORLAR	METAFOR SAYISI
YAŞAMSALLIK	hayat (2), güneş (4), su (6), aile (7), ana-babalık (12), anne/annelik (19), oksijen.	7
BİLGİ KAYNAĞI	mimar(2), ağaç (7), derviş, musluk, heykel tıraş (3), ilkbahar, fırıncı (2), bahçıvanlık (5), marangoz, aşçılık (4), heykeltıraş, mum, kap, mühendislik (2), çiftçilik, çiçekçi.	16
REHBERLİK	antrenörlük (2), yaşam koçu (2), hakem, teknik direktör (3), ışık (4), peygamberlik (2), navigasyon aleti, pusula (5), fener, yıldız, rehber (5), harita, orkestra şefi (4), makinist, el feneri (2), yol, deniz (2), fener (2), ay, Maslow piramidi, güneş (2), melek, kullanma kılavuzu, kitap, model (2), kılavuz, yön levhaları.	27
ÖZVERİ	hacı yatmaz, dağ zirvesi, mum (5), uzun bir yolculuk, sabır, insanlık borcu, kalem, çiftçilik, sabır taşı, ev hanımlığı (2), Mezopotamya, ağaç, orman, nehir.	14
NİTELİK	duvar taşı, futbolcu, duvar harcı, şarap, yapı taşı, gökkuşağı (2), bilgiye aç olmak, hamur, sihirli değnek, ayna (6), çatı, köprü, yapı, gönül pınarı, domino taşı, hazine kutusu, denizin ardındaki özgürlük, bitki, uzay, bilgi deposu, kütüphane.	21
ZORLUK/HAYAL KIRIKLIĞI	değersiz pul, hayat kadını, bulaşıcı hastalık, bebek bakıcılığı, kalecilik, dipsiz kuyu, seyislik, evliyalık, yol.	9
YÖNETİCİLİK/MÜCADELE	İdareci (2), komutan (2), kaptanlık (2), kale muhafızları, savaşçı, çınar ağacı, zeytin ağacı, hükümdarlık, patron.	9

Tablo 5 incelendiğinde Formasyon Öğrencilerin “Öğretmenliğe” ilişkin 103 farklı metafor ürettikleri ve bu metaforların; “yaşamsallık, rehberlik, özveri, nitelik, hayal kırıklığı ve yöneticilik” olmak üzere altı kategori altında toplandığı görülmektedir. Yaşamsallık (f=7) kategorisini oluşturan metaforlar incelendiğinde

öğretmenliğin en çok aile, özellikle de anne metaforuyla ilişkilendirilmesi dikkat çekicidir. Bunun yanında insanlığın temel yaşam gereksinimleri (su, güneş) ve hayat metaforu bu kategorinin diğer metaforlarıdır. *Bilgi kaynağı* (f=16) kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliği öğretmenliğin bir kaynağa benzetilmesi, bir öze gönderme yapması ve öğrenimle bireyi şekillendirmesi ön plana çıkartılmıştır. *Rehberlik* (f=27) kategorisini oluşturan metaforlara bakıldığında ise formasyon öğrencilerinin öğretmenliğe yönelik toplumsal algılarının ne olduğu ve öğretmenliğin geleneksel otorite rolünden kurtulduğu algısı gözlenmektedir. *Zorluk/Hayal Kırıklığı* (f=9) kategorisindeki metaforlar “değersiz pul, hayat kadını, bulaşıcı hastalık, bebek bakıcılığı, kalecilik, dipsiz kuyu, seyislik, evlilik, yol” olarak saptanmıştır. Bu kategoride formasyon öğrencileri öğretmenlik mesleğinin olumsuz yönlerini ön plana çıkartmışlardır.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde formasyon öğrencilerinin “formasyon eğitimine” ilişkin belirttikleri metaforların neler olduğu incelenmiş, bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Formasyon Öğrencilerin “Formasyon Eğitimine” İlişkin Metaforları

KATEGORİLER	METAFORLAR	METAFOR SAYISI
MECBURİYET	su (3), yaşam, silah, hayat, can simidi, mecburi yol, yemekteki tuz.	7
HAZIRLIK	antrenman (3), merdiven, bulut, ehliyet (4), hamilelik, bilet (2), zımpara, kılavuz, ilk basamak (2), anahtar(2), köprü, aşı, direksiyon eğitimi.	13
HIZ	jet, sünger, kısa mesafe koşu yarışı, kısa dönem askerlik (2), at yarışı (2), lise aşkı, fırtına, yaz okulu, kestirme yol, hızlandırılmış tren, yaz kursu, kelebek, dekor, balon, yama, uçurtma.	16
HASTALIK	mikrop, kene, işkence (3), virüs, illet bir hastalık, kamburluk, migren.	7
MADDİYAT	sömürgecilik, para makinesi, sosyete pazarı, ticarethane (4), para tuzağı, paralı öğrencilik, paralı askerlik.	7

Tablo 6 incelendiğinde Formasyon Öğrencilerin “Formasyon eğitimine” ilişkin 50 farklı metafor ürettikleri ve bu metaforların; “mecburiyet, hazırlık, hız, hastalık, maddiyat” olmak üzere altı kategori altında toplandığı görülmektedir. Hız kategorisinde 16 farklı metafor kullanılmıştır. Bu kategorideki metaforların formasyon eğitim süresiyle ilgili olduğu, öğretmen adaylarının sürenin azlığı ile formasyon eğitimi içeriğinin fazlalığı arasında bağlantı kurdukları gözlenmiştir. Hazırlık kategorisinde ise 13 farklı metafor kullanılmıştır. Bu kategorideki

metaforlarla formasyon öğrencileri almış oldukları formasyon eğitiminin öğretmenliğe geçiş için önemli bir aşama olduğunu belirtmişlerdir. Mecburiyet kategorisini 7 metafor temsil etmektedir. Bu kategoriye göre katılımcılar formasyon eğitiminin işlerini yapabilmeleri için bir zorunluluk olduğunu ve formasyon belgesiyle bu zorunluluğun giderileceğini ifade etmişlerdir. Hastalık kategorisinde ise formasyon öğrencileri 6 farklı metafor üretmişlerdir. “Mikrop, kene, işkence (3), virüs, illet bir hastalık, kamburluk” olarak sıralanan bu kategorideki metaforlara, öğrencilerin daha çok formasyon sürecinde yaşadıkları sorunlar kaynaklık etmektedir.

Formasyon eğitimine ilişkin son metafor kategorisi ise “maddiyat” başlığı altında toplanmıştır. Bu kategorideki metaforlar, formasyon eğitim ücretlerine yönelik olup tamamı olumsuz niteliktedir.

Tartışma ve Sonuç

Öğretmen yetiştirme sorununun çözümüne bilimsel bir katkı sunabilmek için çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizler sonucunda pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin öz-yeterliklerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca dayanarak pedagojik formasyon eğitiminin öğretmenlik mesleğiyle ilgili formasyon öğrencilerinin performanslarını olumlu etkilediği, ve mesleki görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli olan davranışları kazandırdığı söylenebilir. Sunjin (2010) öğretmen öz-yeterliğinin doğrudan etkileyen değişkenleri sıralarken “öğrenci başarısı, öğrenci motivasyonu, alandaki gelişmelerin öğrenilmesi ve benimsenmesi, eğitim programının uygulanma başarısı, özel eğitim gerektiren öğrenciler için özel eğitim kararlarının alınması, öğretmenin mesleki bağlılığı, öğretmenlerin sınıfı yönetme stratejileri” üzerinde durmuştur. Bu bağlamda pedagojik formasyon programının etkili olduğu ve öğrenciler üzerinde mesleğe karşı olumlu tutumlar ve kendileriyle ilgili olumlu algılar kazandırdığı söylenebilir.

Öğretmen öz-yeterliğinin çeşitli değişkenlere göre fark gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan analiz sonucuna göre öz-yeterlik düzeyi cinsiyete ve yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Tschannan-Moran ve Woolfolk Hoy (2007)’un Uysal ve Kösem (2013)’in ve Elkatmış ve arkadaşları (2013)’in çalışmalarında da pedagojik formasyon programı öğrencilerinin genel öz-yeterliklerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretimin etkililiğinin ve sınıf içi öğretmen davranışlarının önemli bir yordayıcı olan öz-yeterliğin cinsiyete ve yaşa göre farklılaşma göstermemesi kız ve erkek öğretmen adaylarının aynı öğrenme ortamlarında bulunmaları ve dolayısıyla meslekle ilgili benzer sosyal ve duyuşsal özelliklere sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırma sonucuna göre formasyon öğrencilerinin öz-yeterliklerinde öğrenim düzeyi belirleyici bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal Bilimler bölümü formasyon öğrencilerinin öz-yeterliklerinin Matematik- Fen grubu

öğrencilerine göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Sosyal Bilimler öğrencilerinin daha yüksek öz-yeterliğe sahip olmalarının nedeni olarak eğitim bilimlerinin doğası itibarıyla psikoloji, sosyoloji ve felsefe alanlarıyla yakından ilişkili olması (Erden, 2007) ve disiplinler arası bir anlayış gerektirmesi olduğu düşünülmektedir. Sosyal bilimler öğrencilerinin eğitim olgusuna sosyal ve felsefi yönden yaptıkları yaklaşım ve incelemelerin de onların öğretmen öz-yeterlikleriyle ilgili algılarına olumlu yönde katkı yaptığı düşünülmektedir.

Formasyon eğitimi alan öğrencilerin öğretmenlik mesleği ile ilgili ürettikleri metaforlara bakıldığında bunların çoğunun olumlu olduğu; ancak formasyon programıyla ilgili ürettikleri metaforların çoğunun da olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Formasyon öğrencileri öğretmenlik mesleğini yüksek statüsüyle algılamakta ve ona uygun düşünme kalıplarıyla yaklaşmaktadırlar. Onlar için öğretmenlik hala bilgiyi öğreten, liderlik eden ve kalite anlamına gelirken; formasyon programı çabuk biten, geçici ve zorunlu olan anlamına gelmektedir. Bu sonuca bakıldığında formasyon öğrencilerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili olumlu tutum ve inançlara sahipken program ile ilgili ciddi olumsuz inançlara sahip oldukları görülmektedir. Yenilmez ve Ata (2012) 13 öğretmen adayıyla yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği hakkındaki görüşlerini “zor ama o kadar değerli” olarak belirtmişlerdir. Pedagojik formasyon programıyla ilgili öğretmen adaylarının metaforlarına bakıldığında ise bu sertifika programının kendi içinde birçok olumsuz kategori üretildiği görülmektedir. En çok metafor üretilen kategorilerin hız ve hazırlık kategorileri, en az metafor üretilen kategorilerin ise hastalık ve maddiyat kategorileri olduğu görülmektedir. Hız kategorisinde formasyon programı “lise aşkına, kısa dönem askerliğe, yamaya, hızlandırılmış trene ve kelebeğe benzetilmiş”; hazırlık kategorisinde ise “bulut, hamilelik, ilk basamak, aşı ve anahtar”a benzetilmiştir. Bu metaforların öğrencilerde formasyon programının süresinin yeterli olmadığı, programın kısa sürdüğü, derinlikli ele alınmadığı, bir tür zorunluluk oluşturduğu, geçici bir aşama olduğu gibi çağrışımlar yarattığı söylenebilir. Yapıcı ve Yapıcı (2013) yaptıkları çalışma sonucunda formasyon eğitimi alan öğrencilerin programla ilgili en çok olumsuz kategori içerisinde metafor ürettiklerini ortaya koymuşlardır. Olumsuz metaforların çoğunun dikkati çekici olmasının yanı sıra bunların kaynağı olarak da öğretmen adayının öğretmenlik mesleğine yönelik bireysel duygu ve düşünceleri, pedagojik formasyon eğitimi veren öğretim elemanlarına ilişkin duygu ve düşünceleri ve son olarak parasal (maddi) harcamalara ilişkin kaygıları gösterilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ortaöğretime öğretmen yetiştirme süreci olarak tanımlanan pedagojik formasyon programının niteliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle de öğretmen adaylarının hız ve mecburiyet kavramları üzerinde durmaları, ortaöğretime öğretmen yetiştirmedeki öğrenme-öğretme süreçlerinin sorgulanması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu noktada ortaöğretime öğretmen yetiştirme sürecinde kullanılan öğretim yöntemlerinin, ölçme değerlendirme yöntemlerinin, öğretim

yaklaşımlarının araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının beklenen öğretmen yeterliliklerini kazanmalarında ne tür öğretim ortamlarının oluşturulması gerektiği, bunun ne kadar süreye yayılması ve alan eğitimleri ile formasyon eğitiminin nasıl bütünleştirileceğine yönelik çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda uzun soluklu deneysel araştırmalar Türkiye’de yaygınlaştırılacak uygulamalar için önemli bir alt yapı oluşturabilir. Ayrıca program içerisinde öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin motivasyonlarını arttırmaya yönelik öğretmenlik ruhunu kazanmalarını sağlayacak uygulamalara yer verilmesi gerektiği söylenebilir. Böylelikle öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin öz-yeterliklerinin artacağı, mesleğe ilişkin algılarının daha olumlu olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aşkar, P. ve Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21,1-8.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. V.S. Ramachaudran (Ed.). *Encyclopedia of human behavior*. 71-91. Newyork: Academic Press.
- Berkant, H. G. ve Ekici G. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretiminde öğretmen öz-yeterlik inanç düzeyleri ile zekâ türleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 113–132.
- Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African Journal of Education*, 29(4), 431-444.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çapa, Y., Çakiroglu, J., ve Sarıkaya, H. (2005). The development and validation of a Turkish version of teachers’ sense of efficacy scale. *Eğitim ve Bilim*, 30 (137), 74-89.
- Dündar, H. ve Karaca, E. T. (2013) Formasyon öğrencilerinin pedagojik formasyon programına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 19-34.
- Elkatmış, M., Demirbaş M. ve Ertuğrul, N. (2013). Eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik inançları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 41-50.

Eraslan, L., Çakıcı, D. (2011). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 427-438.

Erden, M. (2007). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.

İlgaz, G. Bülbül, T. ve Çuhadar, C. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim inançları ile öz-yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 50-65.

İlgan, A., Sevinç, Ö. S., Arı, E. (2013). Pedagojik formasyon programı öğretmen adaylarının mesleki tutum ve çağdaş öğretmen algıları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 175-195.

İzci, E, Koç, S. (2012). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğrencilerin başarı yönelim düzeylerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 32-43.

Kartal, T., Afacan, Ö. (2013). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 76-96.

Kaya, E., Hürüroğlu Y., Keser, S., Horoz A. (2011). Fen ve edebiyat fakültesi öğrencilerine verilen formasyon hakkına eğitim fakültesi öğrencilerinin bakışı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26, 213-222.

Mert, E. L. (2013). Türkçe öğretmen adaylarının dört temel dil becerisine ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 357-372.

Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

ÖSYM (t.y.). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programına ilişkin usul ve esaslar. <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2014/PEDAGOJI/FormasyonUsulVeEsaslarDuzeltmeENSON.pdf> adresinden 8 Temmuz 2015 tarihinde alınmıştır.

Sunjin, O. (2010). *The sources that influence student teachers' sense of efficacy*. Unpublished PhD Dissertation. Iowa State University Paper 11781.

Tschannen –Moren, M., Woolfolk Hoy, A.E. ve Hoy, W.K. (1998). Teacher efficacy: Its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68, 202-248.

Tschannen-Moran, M. ve Woolfolk Hoy, A. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching & Teacher Education*, 23(6), 944-956.

Tschannen-Moran, M. ve Woolfolk Hoy, A., (2001). Teacher efficacy: capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805.

Uyur, M. (2010). İngiliz dili eğitimi anabilim dalı lisans öğrencilerinin öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Uysal, İ. ve Kösemen, S. (2013). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin genel öz-yeterlik ve epistemolojik inançlarının karşılaştırmalı incelemesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 193-214.

Yaman, B. (2010). Pedagojik formasyon eğitimi almamış öğretmenlerin sınıf yönetimi algıları / Aksaray ili örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 53-72.

Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının pedagojik formasyona ilişkin metaforları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1421-1429.

Yenilmez, K. ve Ata, A. (2012). Matematik öğretmeni adaylarının okul deneyimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 55-63.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.

YÖK (1998). Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. Y.Ö.K Ankara.